

**Een archeologisch bureau-onderzoek
voor het voormalige terrein van
tuincentrum Tuinland aan de Cuypersweg
te Groningen (Gr.)**

N. van Malssen

ARC-Rapporten 2007-81

Groningen
18 augustus 2008
ISSN 1574-6887

Colofon

Een archeologisch bureau-onderzoek voor het voormalige terrein van
tuincentrum Tuinland aan de Cuypersweg te Groningen (Gr.)

ARC-Rapporten 2007-81
ARC-Projectcode 298

Opdrachtgever
CSO Adviesbureau voor Milieu, Ruimte en Water
Bevoegd gezag
gemeente Groningen
Beheer en plaats van documentatie
Archaeological Research & Consultancy

ARCHIS nummer bureau-onderzoek
25783

Tekst
N. van Malssen
Afbeeldingen
N. van Malssen
Redactie
N. van Malssen

Status
definitieve versie

Autorisatie — C.G. Koopstra

Uitgegeven door
ARC bv
Postbus 41018
9701 CA Groningen

ISSN 1574-6887

Groningen, 18 augustus 2008

Een recente lijst van de ARC-Rapporten is te vinden op www.arcbv.nl

1 Inleiding

1.1 Aanleiding voor het onderzoek

Aanleiding tot het uitvoeren van dit archeologische bureau-onderzoek vormen de voorgenomen bodemversturende activiteiten op de locatie van tuincentrum Tuinland te Groningen. Het tuincentrum zal worden gesloopt en op de locatie zullen woningen worden gerealiseerd. De heer E. Schurink, adviseur bij CSO Adviesbureau voor Milieu, Ruimte en Water, heeft aan Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) opdracht verleend voor het uitvoeren van het bureau-onderzoek. Het archeologisch onderzoek is uitgevoerd conform de Wet op de archeologische monumentenzorg en volgens de eisen die gesteld worden in de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.1).¹

1.2 Ligging van het onderzoeksgebied

De locatie ligt in het noordoosten van de stad Groningen, langs het Boterdiep. Ten westen loopt de Groningerweg en ten oosten de Beneluxweg. In het zuiden ligt de locatie aan de Cuypersweg. Het plangebied heeft een oppervlak van ca. 1,4 ha.

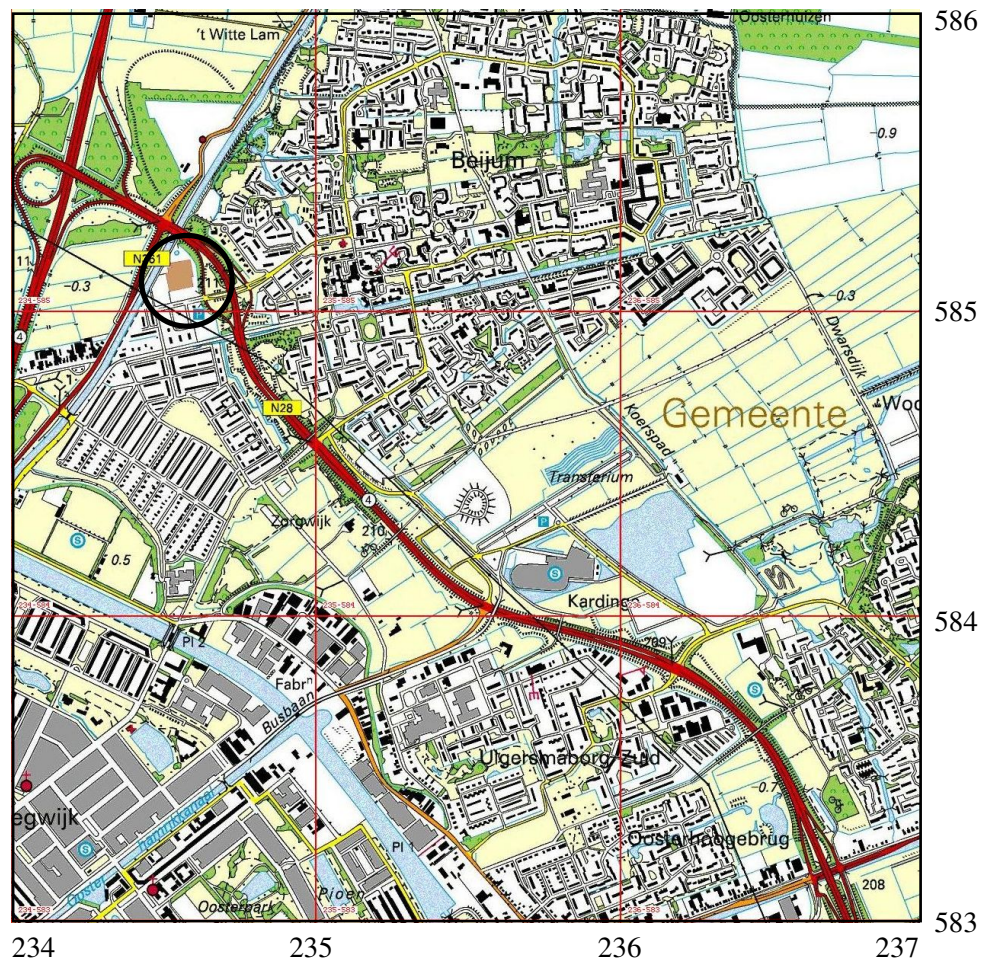
1.3 Objectgegevens

Provincie	Groningen
Gemeente	Groningen
Plaats	Groningen
Toponiem	Tuincentrum Tuinland
Kaartblad	7D
Coördinaten	234.540/585.244 (N) 234.472/585.019 (ZW) 234.621/585.049 (ZO) 234.603/585.160 (O)
Type bodem	Zeekleigronden
Geomorfologie	Vlakte

1.4 Doel van het onderzoek

Doel van het bureau-onderzoek is het verkrijgen van inzicht in bekende en te verwachten archeologische waarden in en om het plangebied. Op basis van de verworven informatie wordt een archeologisch verwachtingsmodel voor de onderzoekslocatie opgesteld. Aan de hand van de op deze wijze verkregen gegevens wordt vastgesteld of er archeologische resten in het plangebied aanwezig (kunnen) zijn, wat de potentiële aard en omvang hiervan is en of de voorgenomen werkzaamheden in het plangebied eventueel een bedreiging vormen voor het bodemarchief. Indien dit het geval is, wordt geadviseerd op welke wijze hiermee in het vervolgtraject van de plannen rekening dient te worden gehouden.

¹De inhoud van de KNA kan worden geraadpleegd op www.sikb.nl

Legenda

— Onderzoekslocatie

Afbeelding 1 Topografische kaart van de onderzoekslocatie (zwart omcirkeld) en omgeving, voorzien van RD-coördinaten. Bron: Topografische Dienst Nederland.

1.5 Werkwijze

Voor het bureau-onderzoek is bronnenmateriaal uit diverse disciplines geraadpleegd en geïntegreerd tot een archeologisch verwachtingsmodel. Gegevens met betrekking tot bekende en te verwachten archeologische waarden worden onder meer ontleend aan Archis. Dit is het digitale archeologische informatiesysteem voor Nederland, waarin onder meer de Archeologische Monumenten Kaart (AMK) en de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW) zijn opgenomen. Om inzicht te krijgen in de aardwetenschappelijke opbouw van het plangebied worden geomorfologische, geologische en bodemkundige kaarten geraadpleegd. Hierbij wordt getracht, informatie te verkrijgen met betrekking tot bekende verstoringen in de oorspronkelijke bodemopbouw. Voor een overzicht van de historische en subrecente situatie van het plangebied wordt gebruik gemaakt van topografisch-historisch kaartmateriaal. Tenslotte worden – voor zover aanwezig – de resultaten van voorgaand archeologisch onderzoek in de omgeving van het onderzoeksterrein nagetrokken op relevantie en bruikbaarheid.

2 Resultaten

2.1 Aardwetenschappelijke waarden

Het onderzoeksterrein is gesitueerd in de fysisch-geografische regio het noordelijk zeeleigebied, dat zich uitstrekt over het noordelijke deel van de provincies Friesland en Groningen. Op korte afstand (ca. 2 km) begint de regio het noordelijk zandgebied. Onder de Holocene afzettingen (veen en zeelei) ligt een pakket dekzand (Boxtel Formatie, eolisch). Daaronder ligt een keileempakket, dat tot de Formatie van Drenthe behoort (Berendsen 2005, p. 183). Dit pakket is gevormd tijdens de voorlaatste ijstijd (Saalien, ca. 370.000 – 130.000 v. Chr.). Daaronder liggen achtereenvolgens de Formatie van Peelo (glaciaal: Elsterien, ca. 475.000 – 410.000 v. Chr.), de Formatie van Appelscha (fluviaal) en de Formatie van Peize (fluviaal) (De Mulder et al. 2003). Het plangebied ligt op een vlakte (afb. 5). De bodem bestaat uit zeeleigronnen (afb. 6).

2.2 Historische situatie en archeologische waarden

Het plangebied ligt aan het Boterdiep, een kanaal dat in 17e eeuw gegraven. De locatie ligt ten noorden van de stad Groningen, tussen de dorpen (nu wijken van de stad Groningen) Noorderhoogebrug en Beijum. Noorderhoogebrug is genoemd naar de brug die hier ooit over het Boterdiep lag. De wierde van Beijum was al voor het begin van onze jaartelling bewoond (vanaf ca. 250 v. Chr.). Vanaf de derde eeuw n. Chr. lijkt de bewoning sterk te zijn afgenomen, waarschijnlijk door vernatting van de omgeving. Vanaf de 11e eeuw werd het veen ontgonnen en onstond het middeleeuwse dorp Beijum. Verder ligt in de omgeving van het plangebied ligt een groot aantal terpen (afb. 3). Volgens een kadastrale kaart uit het eerste kwart van de 19e eeuw en een militaire kaart uit 1853 (<http://watwaswaar.nl>) was het plangebied ten minste vanaf het begin van de 19e eeuw in gebruik als landbouwgrond. Een kaart uit ca. 1900 (www.kich.nl) laat een zelfde beeld zien

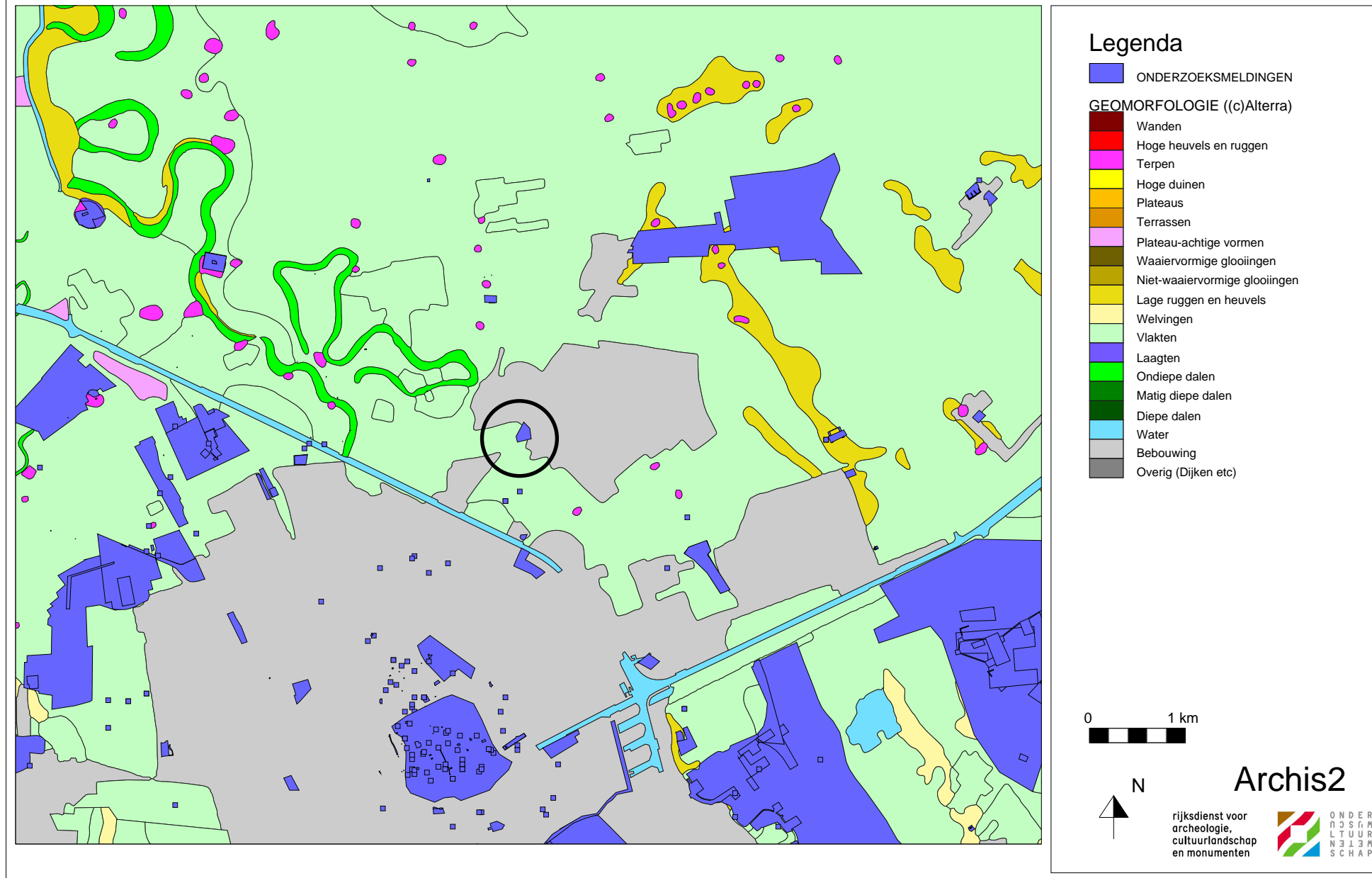
Afbeelding 2 De onderzoekslokatie (zwart omcirkeld) op een topografische kaart uit ca. 1900. Bron: www.kich.nl.

(afb. 2). In het einde van de 20e eeuw gaan de dorpen Noorderhoogebrug en Beijum deel uit maken van de gemeente Groningen en worden grote nieuwbouwwijken gebouwd. De Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW) geeft het grootste deel van het plangebied een lage archeologische trefkans. In het zuidwesten van het plangebied is de trefkans middelhoog (afb. 4). Op of rond het plangebied zijn geen (archeologische) monumenten aanwezig (afb. 4). Binnen het plangebied is een vondstmelding gedaan (nr 300516). Mogelijk gaat het om een 'terpachtige verhevenheid', maar het kan ook gaan om een verhoging die is ontstaan bij de uitbaggering van het Boterdiep rond 1927. Bij eerder onderzoek in de directe omgeving van het plangebied zijn sporen en/of vondsten vanaf de Late IJzertijd tot de Late Middeleeuwen aangetroffen, waaronder een steenhuis en een boerderij (Broekhuizen et al. 1994, Koopstra et al. 2001).

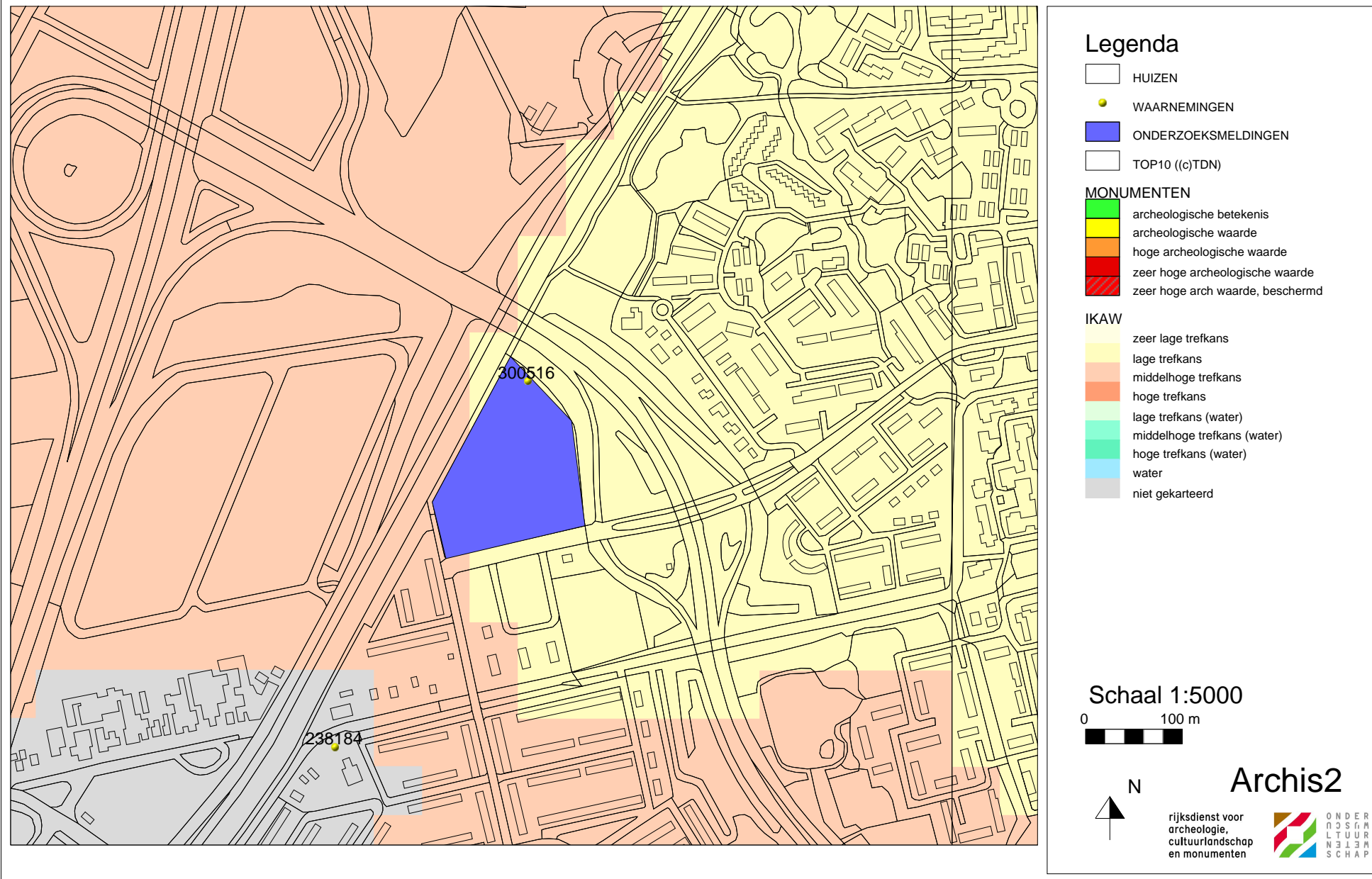
3 Aanbeveling

Aan de hand van de gegevens die tijdens het bureau-onderzoek zijn verkregen wordt het volgende advies gegeven: op basis van de resultaten van eerder onderzoek in de omgeving van het plangebied wordt na overleg met dhr. drs. G.L.G.A. Kortekaas (gemeentelijk archeoloog Groningen) geadviseerd een booronderzoek uit te voeren naar de (gaafheid van) de vegetatieniveaus in het plangebied. Gezien het oppervlak (1,4 ha) volstaan twaalf boringen. Uit het bureau-onderzoek blijkt dat de noordelijke punt van het plangebied extra aandacht verdient. Voor dit gedeelte van het plangebied is een vondstmelding (meldingsnr. 300516) gedaan. Het zou hierbij om (resten van) een wierde kunnen gaan, maar dit is nooit onderzocht. In de omgeving van het plangebied liggen een aantal wierden. Er is een

reële kans dat ook hier sprake is van (resten van) een wierde.

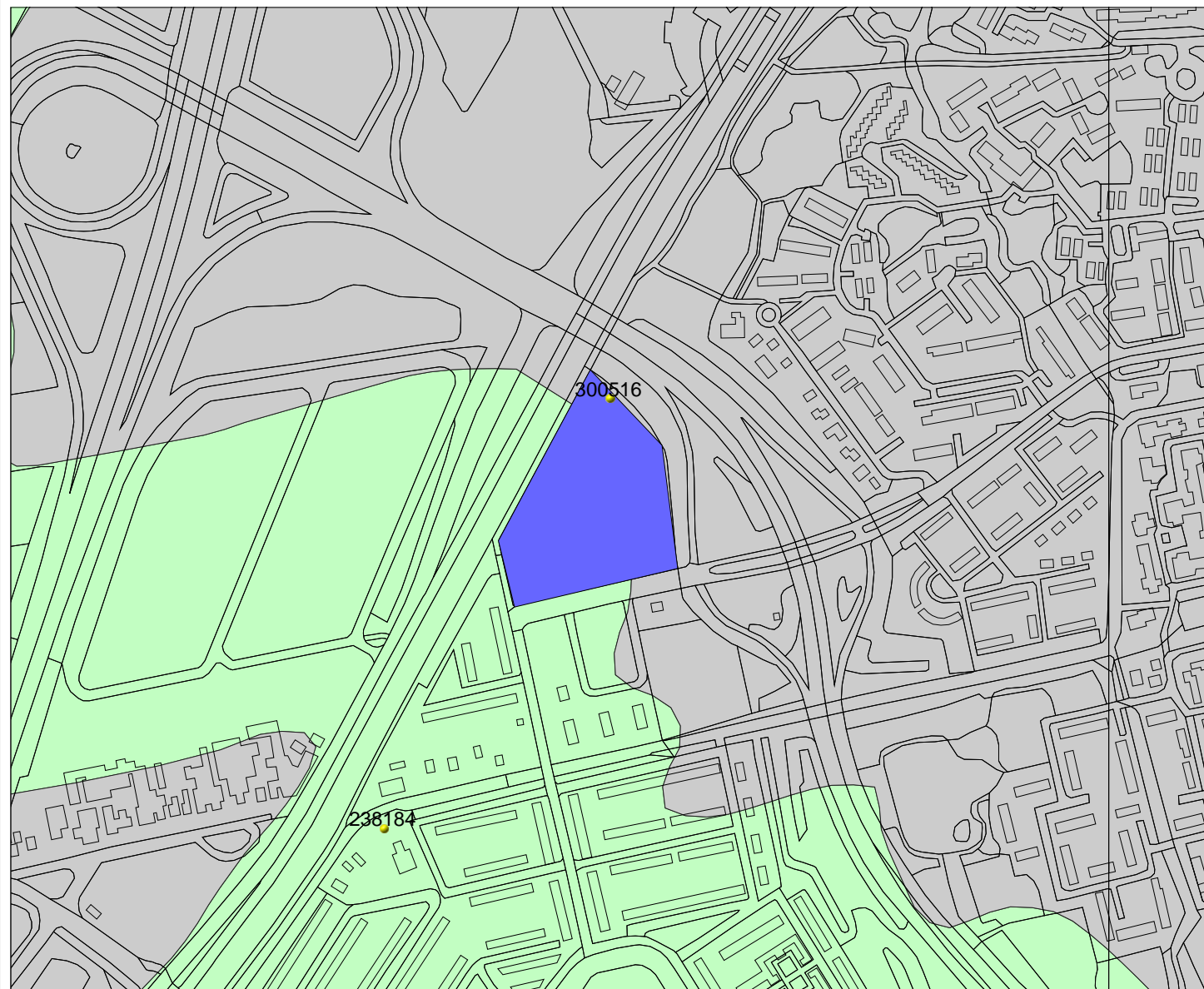

Afbeelding 3 Geomorfologische kenmerken in de omgeving van de onderzoekslocatie (in blauw, zwart omcirkeld). Bron: Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM)/Archis II, 4 december 2007

Afbeelding 4 Archeologische verwachtingswaarden, monumenten en waarnemingen in de omgeving van de onderzoekslocatie (in blauw). Bron: Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM)/Archis II, 4 december 2007

235095 / 585545

234030 / 584675

Legenda

- HUIZEN
- WAARNEMINGEN
- ONDERZOEKSMELDINGEN
- TOP10 ((c)TDN)

GEOMORFOLOGIE ((c)Alterra)

- Wanden
- Hoge heuvels en ruggen
- Terpen
- Hoge duinen
- Plateaus
- Terrassen
- Plateau-achtige vormen
- Waaiervormige glooiingen
- Niet-waaiervormige glooiingen
- Lage ruggen en heuvels
- Welvingen
- Vlakten
- Laagten
- Ondiepe dalen
- Matig diepe dalen
- Diepe dalen
- Water
- Bebouwing
- Overig (Dijken etc)

Schaal 1:5000

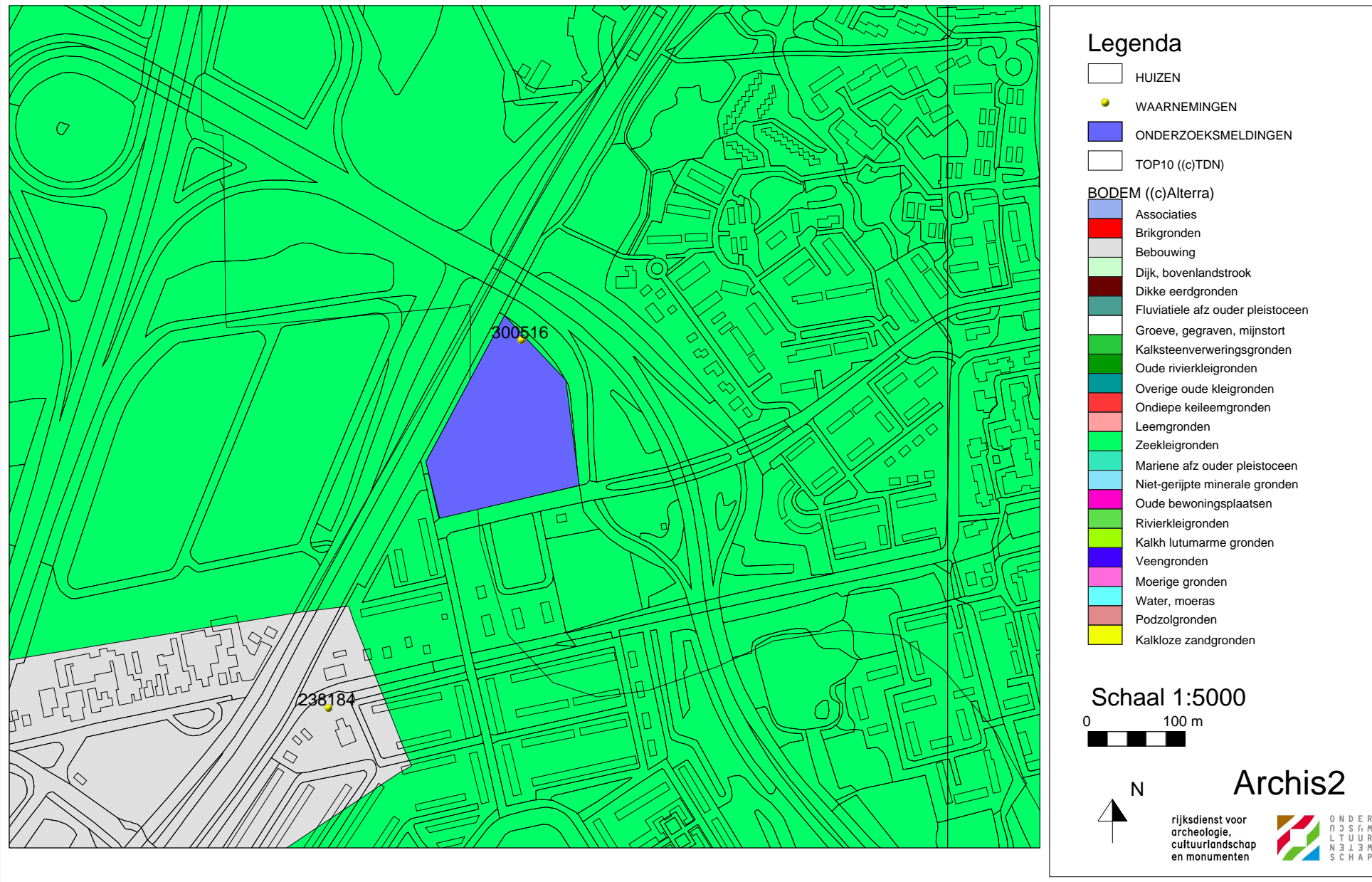
N

Archis2

rijksdienst voor
archeologie,
cultuurlandschap
en monumenten

Afbeelding 5 Geomorfologische kaart voor de directe omgeving van de onderzoekslocatie (in blauw). Bron: Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM)/Archis II, 4 december 2007

Afbeelding 6 Bodemopbouw in de omgeving van de onderzoekslocatie (in blauw). Bron: Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM)/Archis II, 4 december 2007

Literatuur

Berendsen, H.J.A., 2005. *Landschappelijk Nederland. De fysisch-geografische regio's*. Assen.

Broekhuizen, P.H., H. van Gangelen, K. Helfrich, G.L.C.A. Kortekaas & R.H. Alma (red.), 1994. *Oudheden onder De Hunze. Archeologisch onderzoek naar een steenhuis en een boerderij onder een Groninger nieuwbouwwijk*. Groningen.

Koopstra, C.G., M.J.M. de Wit & A. Ufkes, 2001. *Van Starckenborgh, een aanvullend archeologisch onderzoek langs de loop van de Hunze, gemeente Groningen*. Groningen (ARC-Publicaties 42).

Mulder, E.F.J. de et al., 2003. *De ondergrond van Nederland*. Groningen/Houten.